

Geografia w życiu

Profesora Antoniego Jackowskiego

*„Geografia jest bowiem piękną dziedziną nauki,
która potrafi tak zafascynować badacza,
że ten poświęca jej całe swoje życie”*
(Jackowski 2013)

Słowa te napisał Profesor Antoni Jackowski w niewielkiej książeczce *Moja droga do Geografii i z Geografią* wydanej z okazji nadania mu tytułu *doctora honoris causa* Uniwersytetu w Preszowie w 2013 roku. Przygotowując niniejszą publikację dedykowaną Szanownemu Jubilatowi długo zastanawialiśmy się jak przedstawić sylwetkę Profesora, jego osobowość, dorobek i dokonania. Życiorys naukowy Profesora jest imponujący, o czym świadczy chociażby zamieszczony w tej książeczce niemal 30 stronicowy wykaz publikacji obejmujący 444 pozycje, w tym 74 z geografii turystyki, 157 z geografii religii, 70 z historii geografii, 37 artykułów popularnonaukowych i 47 redakcji. A jest to tylko jeden z aspektów w szerokiej działalności Profesora. Poza tym każdy kto miał osobisty kontakt z Jubilatem wie, że jest On osobą otwartą, niezwykle bezpośrednią, serdeczną i życzliwą dla innych. Opisanie tego wszystkiego na kilku stronach wydawało nam się rzeczą niemal niemożliwą do zrealizowania, bo była i nadal jest obawa, że coś ważnego umknie albo zostanie niedopowiedziane... I nagle przeglądając przywołaną wyżej książeczkę natrafiliśmy na cytowane zdanie, które najlepiej mówi o Jubilacie. Znając Profesora już kilkadziesiąt lat, obserwując jego inicjatywy i działania możemy w pełni potwierdzić, że dla naszego Profesora właśnie geografia jest tą piękną dziedziną nauki, której poświęcił całe swoje życie. Trudno nawet napisać, że tylko zawodowe, bo nie byłoby to do końca prawdziwe. Z pewnym przymrużeniem oka można stwierdzić, że nawet Żonę zaraził swą pasją, gdyż w pewnym momencie opuściła Instytut Rozwoju Miast i związała się z Instytutem Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ.

Dlatego też zrezygnowaliśmy i mamy nadzieję, że Szanowny Jubilat nie będzie miał nam tego za złe, z przedstawienia szczegółowego – uporządkowanego w sensie chronologicznym – życiorysu Profesora (który zresztą był już publikowany w wielu okolicznościowych wydawnictwach, m.in. z okazji Jubileuszu 70-lecia Urodzin) na rzecz raczej biograficznego eseju, w którym kluczem uczyniliśmy dwa słowa „pasja” i „geografia”. Uważamy bowiem, że właśnie one otwierają drzwi do zrozumienia tego co zrobił i co robi Profesor Antoni Jackowski.

Kiedy ta pasja się zrodziła? Oddajmy w tym miejscu głos samemu Jubilatowi: „W dziewiątej klasie liceum podjąłem decyzję o studiowaniu w przyszłości geografii. Jak to czasem bywa, impuls przyszedł z nieoczekiwanej strony. W 1951 roku dyrekcja liceum otrzymała nakaz zniszczenia w szkolnej bibliotece wszystkich książek, które zostały wydane przed 1939 rokiem. Dyrektor zawołał zaufanych uczniów i kazał zabrać do domów książki, które nas interesowały. Wśród wielu wzięłem też książkę znanego polskiego polarnika Antoniego Bolesława Dobrowolskiego „Dzieje wypraw polarnych”. Książkę przeczytałem w ciągu jednej doby i wtedy postanowiłem, że zostanę geografem” (Jackowski, *Moja Droga do Geografii i z Geografią*, 2013). Na marginesie pragniemy dodać, że marzenie Profesora o wyprawie polarnej spełniło się, kiedy w 2010 roku odbył rejs na Grenlandię i w 2012 roku na Spitsbergen

I potem już się potoczyło: matura, studia na kierunku geografii UJ i praca zawodowa – od 1972 roku związana z Instytutem Geografii w macierzystej Alma Mater. Nawet oficjalne przejście na emeryturę w 2005 roku niewiele zmieniło. Profesor nadal żyje życiem Instytutu, tutaj na drugim piętrze ma swój pokój, w którym jest obecny przynajmniej w każdy wtorek. Ten pokój jest też nietypowy. Nie przypomina przeciętnego pracowniczego pokoju, raczej pokój kogoś, kto to miejsce bardzo lubi i czuje się w nim dobrze. Świadczą o tym zawieszane na ścianach fotografie rodziny, przyjaciół i ważnych dla Jubilata wydarzeń. W języku humanistycznej geografii – według Tuana – jest to zatem właśnie miejsce, bliskie i oswojone.

Jak już napisaliśmy pasją Profesora stała się geografia. Profesor często nazywa ją swą przyjaciółką i świadomie pisze z dużej litery. Znając Profesora wiemy, że ta personifikacja nie jest patetyczna, choć młodszym pokoleniom tak często może się wydawać. Po zastanowieniu musimy jednak przyznać, że trzeba mieć odwagę i duże doświadczenie, żeby tak manifestować swe przywiązanie do uprawianej dziedziny wiedzy, wbrew współczesnym trendom i zwyczajom. Na pierwszym planie Profesor nie stawia bowiem swej osoby, ale właśnie geografę, którą często utożsamia z szerszą wspólnotą geografów. Przyjmując prestiżowe nagrody i tytuły zawsze

podkreślał, że jest to wyróżnienie dla całego środowiska. Mówił o tym podczas uroczystości nadania Mu tytułu *doktora honoris causa* na Uniwersytecie w Preszowie czy odbierając Nagrodę Miasta Krakowa w 2011 roku. Nierozdzielnie z geografią Profesor łączy Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, a szerzej cały Uniwersytet Jagielloński. Jak sam przyznał w jednym z wywiadów: Uniwersytet Jagielloński, Kraków i Częstochowa to trzy miłości jego życia. A miłość ma to do siebie, że nie jest nastawiona tylko na branie, ale przede wszystkim na dawanie. I od wielu lat nasz Jubilat to swoje posłannictwo realizuje. Właśnie możliwość dzielenia się i przekazywania kolejnym pokoleniom pasji geograficznej czyni Profesora człowiekiem szczęśliwym i spełnionym. My, którzy jesteśmy z nim na co dzień od wielu lat doskonale to widzimy. Profesor, pomimo statecznego już wieku, duchem jest nadal młody, pomysłów ma tak wiele, że czasami nas „przeraża”, a podejmowanie kolejnych naukowych i organizacyjnych wyzwań wzbudza u Niego wielki optymizm i radość. Potwierdzeniem tych słów może być wielka aktywność Profesora w ostatniej dekadzie, kiedy formalnie przebywał już na „zasłużonej emeryturze”. Tylko ktoś kto kocha własną pracę, może tak postępować.

Zastanówmy się co najbardziej zafascynowało i nadal fascynuje Profesora w geografii. Zainteresowania badawcze naszego Jubilata zawsze (poza młodzieńczym „okresem polarnym”) skupiały się na geografii człowieka i geografii społeczno-ekonomicznej. Chociaż „wątek ekonomiczno-gospodarczy” był dość krótki i wiązał się głównie z pracą magisterską poświęconą przemysłowi szklarskiemu w Polsce. Największe osiągnięcia naukowe Profesora to Jego dokonania w geografii turystyki, geografii religii i historii geografii.

Problematyka turystyczna na dobre pojawiła się w życiu Profesora już w pierwszym okresie pracy zawodowej – w Bibliotece Jagiellońskiej (1960–1967), a następnie w Pracowni Krakowskiej Zakładu Zagospodarowania Turystycznego GKKFiT (1967–1972) Korzystając z dostępu do bogatych zbiorów bibliotecznych opracował wówczas 7-tomową *Bibliografię turystyki polskiej*. W 1971 roku obronił pracę doktorską pt. *Turystyka jako element gospodarki Podhala. Studium z geografii Turyzmu*. W Instytucie Geografii UJ Profesor nadal kontynuował „turystyczny” nurt badawczy. Dlatego też aktywnie włączył się w powstanie nowego zakładu – Zakładu Geografii Turyzmu (1978 rok). Razem z prof. dr hab. Jadwigą Warszyńską w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku tworzył podstawy polskiej geografii turystyki, kształtując tzw. szkołę krakowską. Wydana wówczas wspólnie praca *Podstawy geografii turystyki* (1978) dla specjalistów w tej dziedzinie stała się „pracą matką”, punktem wyjścia dla dalszych studiów i koncepcji naukowych. Uwieńczeniem

wieloletnich badań była też rozprawa habilitacyjna Profesora pt. *Typologia funkcjonalna miejscowości turystycznych (na przykładzie województwa nowosądeckiego)*. Zaprezentowana typologia miała nowatorski charakter i wielokrotnie cytowano ją zarówno w polskiej jak i zagranicznej literaturze przedmiotu.

Jeszcze w Zakładzie Geografii Turyzmu Profesor podjął badania z zakresu geografii religii, subdyscypliny geograficznej, nie dość, że nieistniejącej wówczas w Polsce, to jeszcze z powodów politycznych „niemile widzianej”. Ale studia nad geografią pielgrzymek na tyle wciągnęły Profesora, że poświęcił im nie tylko kolejne lata, ale też zainteresował nimi innych, młodszych geografów. W 1991 roku ukazały się dwa ważne dzieła Profesora z zakresu geografii pielgrzymek: *Zarys geografii pielgrzymek* oraz *Pielgrzymki i turystyka religijna w Polsce*.

W dniu 1 czerwca 1994 roku na mocy decyzji Rektora UJ prof. dr hab. Franciszka Ziejki utworzono w Instytucie Geografii Zakład Geografii Religii, pierwszą tego typu placówkę na uczelniach polskich i jedną z nielicznych w Europie. Tym samym, choć może nieświadomie, Jego Magnificencja uczynił Profesorowi najwspanialszy prezent urodzinowy, gdyż właśnie w tym dniu w 1935 roku w Brugie (Belgia) urodził się Antoś Jackowski. Zakład, wpisujący się profilem badawczym i dydaktycznym w zainteresowania Profesora, było to (i mamy nadzieję, że jest nadal) „Jego ukochane dziecko”, spełnienie kolejnego etapu naukowych marzeń. Profesor obejmując kierownictwo Zakładu miał już opracowaną koncepcję jego rozwoju. Z jego inicjatywy zaczął ukazywać się periodyk naukowy poświęcony szeroko pojętej kulturze religijnej „Peregrinus Cracoviensis”. Raz w miesiącu odbywało się też tzw. konwersatorium pielgrzymkowe, którego formuła była bardzo otwarta i na które przychodzili specjaliści z wielu dziedzin zajmujący się pielgrzymkami czy szerzej różnymi zagadnieniami religijnymi i religioznawczymi. Prowadzone w ramach działalności Zakładu studia naukowe były wieloaspektowe; w pierwszym rzędzie związane z kierunkami migracji pielgrzymkowych oraz funkcjonowaniem ośrodków sanktuaryjnych i ich wpływem na rozwój społeczno-gospodarczy miejscowości czy szerzej regionów. Z czasem zakres badań wzbogacał się o kolejne problemy badawcze, w tym miejscu wymienimy tylko najważniejsze:

- kształtowanie krajobrazu sakralnego w różnych religiach i regionach świata,
- studia teoretyczno-metodologiczne
- rozwój szlaków religijnych i pielgrzymkowych
- religijne dziedzictwo kulturowe

Wyniki badań były prezentowane na licznych konferencjach krajowych i międzynarodowych. Profesor stał się niekwestionowanym autorytetem w zakresie

geografii religii nie tylko w środowisku naukowym, ale także dla władz kościelnych i samorządowych. W 1997 roku został członkiem-korespondentem Papieskiej Międzynarodowej Akademii Mariologicznej w Rzymie. W 1996 roku był współinicjatorem porozumienia miast maryjnych Europy, do którego przystąpiły miasta z najważniejszymi w skali kontynentu sanktuariami maryjnymi – Częstochowa, Lourdes, Fatima, Altötting i Loreto. Zakładu brał udział m.in. w międzynarodowych kongresach poświęconych zjawisku pielgrzymowania w Częstochowie (1999), Fatimie (2001), Kevelaer (2004) i Lourdes (2007 i 2008). W 2007 roku na zaproszenie działającej przy Stolicy Apostolskiej Rady ds. Duszpasterstwa Pielgrzymów i Podróżnych Profesor (wspólnie z I. Sołjan) – w ramach międzynarodowego kongresu European Congress on Pilgrimages and Shrines – wygłosił jeden z wiodących referatów pt. *Les pelerinages comme manifestation de la solidarité interhumaine*. Parafrazując można powiedzieć, że Profesor ze swoimi odczytami i wykładami był obecny w przestrzeni geograficznej całej Europy, od Moskwy (gdzie przebywał na zaproszenie Ośrodka Kultury Polskiej), poprzez Watykan, po Lourdes we Francji i Santiago de Compostela w Hiszpanii. W 2000 roku Muzeum Pielgrzymowania w Santiago de Compostela wydało książkę Profesora poświęconą prawosławnemu sanktuarium w Grabarce.

Działalność Profesora na polu geografii religii trwa nadal, szczegółowe omówienie dorobku Profesora w tym zakresie wymagałoby jeszcze wielu stron i zapewne oddzielnej pracy. Dlatego pozostawiając Czytelników z pewnym niedosytem równocześnie odsyłamy do innych opracowań oraz zapoznania się z zamieszczoną w tym tomie i najbardziej aktualną (na dzień 25 czerwca 2015 roku) listą publikacji Jubilata. Podejmując wątek związany z Zakładem Geografii Religii czujemy się jednak zobowiązani do podkreślenia roli, jaką Profesor miał i ma w tworzeniu tej małej społeczności. Profesor, przez lata nasz kierownik (tzn. Elżbiety Bilskiej-Wodeckiej i Izabeli Sołjan) „rządził” demokratycznie, z biegiem czasu nie tylko topniał dystans między nami, ale i nawiązała się prawdziwa przyjaźń.

I wreszcie pora napisać o najnowszej pasji geograficznej Jubilata, jaką jest historia polskiej geografii. Wprawdzie już w 1974 roku Profesor opublikował artykuł pt. *Rozwój geografii turystyki w Polsce*, ale był to raczej przyczynek w Jego ówczesnej działalności naukowej. Systematyczne studia nad historią geografii zbiegły się niemal z zakończeniem pracy zawodowej Jubilata, ale nie jego naukowej aktywności. W naszej opinii właśnie to, co Profesor uczynił dla geografii w zakresie badań nad jej historią jest wyjątkowe i rzadko spotykane nawet wśród największych naukowców. Podjął się bowiem zupełnie bezinteresownie i jak zwykle z wielkim zapałem,

działa trudnego, powrotu do korzeni, tematyki raczej niedocenianej i bagatelizowanej przez samych geografów. Wyjątkowe dla nas jest przede wszystkim to, że w wieku 70 lat Profesor nadal był naukowcem poszukującym dla siebie nowych wyzwań, ponieważ jeszcze naukowo niespełnionym. Z podjętego zadania wywiązał się jak zwykle znakomicie, tym bardziej, że historyczną tematykę spopularyzował wśród szerokiego grona geografów, nie tylko krakowskich. W 2005 roku pod redakcją profesorów: Antoniego Jackowskiego, Stanisława Liszewskiego i Andrzeja Richlinga ukazała się *Historia geografii polskiej*. W 2009 roku została wydana *Historia geografii na Uniwersytecie Jagiellońskim* (wspólnie z I. Soljan), a obecnie Profesor wraz z Zespołem Geografii Religii przygotowuje obszerne opracowanie monograficzne na temat Studium Geografii UJ. Trzeba też wspomnieć o konferencjach naukowych zorganizowanych z inicjatywy Profesora. Poświęcone one były: Wincentemu Polowi – twórcy pierwszej katedry geografii na ziemiach polskich, geografii polskiej w latach drugiej wojny światowej oraz dwóm wybitnym przedwojennym geografom krakowskim: profesorowi Jerzemu Smoleńskiemu i docentowi Wiktorowi Ormickiemu. Towarzyszyły im też okolicznościowe publikacje, w które osobiście zaangażował się Profesor Jackowski. Niezwykłym przedsięwzięciem ze strony Jubilata było przygotowanie wystawy „Rozwój myśli geograficznej w Polsce” (wspólnie z M. Taborską), będącej imprezą towarzyszącą Konferencji Regionalnej Międzynarodowej Unii Geograficznej w Krakowie w sierpniu 2014 roku (IGU Regional Conference – Changes, Challenges, Responsibility). Wystawa miała miejsce w Collegium Maius, a o jej popularności może świadczyć fakt, że odwiedziło ją 10 tysięcy osób, a czas trwania przedłużono o kilka miesięcy. W ramach wystawy Profesor przygotował również dwie publikacje: *Kalendarium dziejów geografii polskiej (wybór)* oraz *Rozwój myśli geograficznej w Polsce. Katalog wystawy towarzyszącej Konferencji Regionalnej Międzynarodowej Unii Geograficznej, Collegium Maius, Kraków 18–22 sierpnia 2014* (wspólnie z M. Taborską). Często osobiście oprowadzał zwiedzających ekspozycję, zwłaszcza grupy młodzieży szkolnej i studenckiej. Prośba skierowana do Profesora o zaprezentowanie wystawy nigdy nie pozostawała niespełniona. Wykonanie tak wielkiej pracy w tak krótkim czasie było możliwe tylko dzięki postawie Profesora, który pomimo niejednokrotnie ogromnego zmęczenia i wielu trudności, właśnie z pasji, z chęci pokazania innym czym była i jest geografia, zrealizował tak liczne – postawione przez samego siebie – wyzwania.

Oficjalnie uznaniem działalności Profesora na polu historii geografii było przyjęcie go w 2010 roku w poczet członków Komisji Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności. Związek Profesora z historią geografii nie jest bynajmniej zamknięty.



Fot. 1. Prof. Antoni Jackowski podczas uroczystości z okazji jubileuszu 70. urodzin z Rektorem UJ prof. Franciszkiem Zięćką (1.06.2005)



Fot. 2. Podczas uroczystości nadania mu tytułu Profesora Honorowego UJ (11.06.2007)



Fot. 3. Spotkanie z okazji wydania książki *Historia geografii polskiej* (12.12.2008)



Fot. 4. Wystawa *Pielgrzymki i sanktuaria na dawnej pocztówce* w Muzeum Archidiecezjalnym Kardynała Karola Wojtyły w Krakowie (23.03.2007)



Fot. 5. Sesja naukowa z okazji 70. rocznicy śmierci Wiktora Rudolfa Ormickiego (17.09.2011)



Fot. 6. Dyplom od Rodziny Ormickich



Fot. 7. Prof. Antoni Jackowski wyróżniony Nagrodą Miasta Krakowa w dziedzinie nauka i technika (15.12.2011) (fot. A. Wojnar)



Fot. 8. Prof. Antoni Jackowski wyróżniony tytułem *doctora honoris causa* Uniwersytetu w Preszowie (15.10.2013) (fot. F. Mróz)

W maju 2015 roku w Ambasadzie Polskiej w Paryżu Profesor wygłosił główny referat na temat losów polskiej geografii w latach II wojny światowej, otwierający międzynarodową konferencję pt. „Maj 1945. Wyzwolenie czy nowa okupacja?” zorganizowaną przez UJ i Uniwersytet Paryski. Aktualnie pracuje nad wydaniem słownika *Geografowie polscy. Słownik biograficzny*. Zatem jak każda składowa pasji geograficznej naszego Jubilata tak i ta rozwija się i oddziałuje na coraz szersze kręgi, gdyż planowany słownik jest inicjatywą wszystkich ośrodków geograficznych w Polsce.

W swym życiu Profesor Jackowski pełnił wiele odpowiedzialnych funkcji i otrzymał wiele prestiżowych nagród i wyróżnień. Przez lata kierował nie tylko Zakładem Geografii Religii, ale też Instytutem Geografii UJ (1991–1993, ponownie 1999–2005) i jako dziekan Wydziałem Biologii i Nauk o Ziemi UJ (1993–1999). Od 2013 roku jest przewodniczącym Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Wyrazem uznania ze strony Jana Pawła II było mianowanie Profesora do tzw. Misji papieskiej reprezentującej papieża podczas Międzynarodowego Kongresu Mariologicznego w Częstochowie w 1996 roku. W 2007 roku Profesor otrzymał wyjątkową godność na macierzystej uczelni – tytuł Profesora Honorowego, a w 2013 roku na Uniwersytecie w Preszowie – tytuł *doktora honoris causa*. W 2011 roku został laureatem Nagrody Miasta Krakowa w dziedzinie nauki i techniki za wybitne osiągnięcie w geografii religii i geografii turystyki. Wszystkie te fakty z pewnością zasługują na uwagę i jesteśmy przekonani, że zostaną szczegółowo udokumentowane w stosownych pracach, bowiem wkład Profesora w rozwój geografii jest jej nierozdzielalną i trwałą częścią. My, w tym krótkim tekście, chcieliśmy jedynie pokazać Profesora jako pasjonata dyscypliny, którą wybrał kilkadziesiąt lat temu i której nadal jest wierny. Pokazać drogę, na której to swoje zobowiązanie realizuje i służy umiłowanej Geografii.

Pragniemy jeszcze gorąco podziękować za wszystko co Profesor uczynił dla Zakładu Geografii Religii, Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytetu Jagiellońskiego, geografii polskiej, i osobiście dla piszących te słowa. Życzymy, żeby Profesor nie schodził z tej geograficznej drogi, a swą pasją jak najdłużej się cieszył i zarażał kolejne pokolenia.

Marek Drewnik

Dyrektor Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ

Elżbieta Biłska-Wodecka

Izabela Sołjan